

УДК: 636.52/58:637.4

DOI <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2021.121.22>

РЕЗЕРВИ ЗБІЛЬШЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В УМОВАХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Любенко О.І. – к.с.-г.н., доцент,

доцент кафедри технології виробництва продукції тваринництва,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

Саєво В.Ю. – студент II курсу магістратури

кафедри технології виробництва продукції тваринництва,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

У статті наведено результати дослідження щодо ефективності застосування м'ясо-яєчних кросів в умовах фермерського господарства в цілях отримання харчових яєць і м'яса курей. Низький показник несучості домашніх курей пов'язаний із багатьма причинами, які умовно можна поділити на дві великі групи. Перша причина залежить від самого поголів'я, тобто від якісних характеристик курей-несучок. Друга – пов'язана з умовами годівлі й утримання птиці.

Метою нашої роботи було дослідити ефективність використання м'ясо-яєчних кросів у присадибних і фермерських господарствах як резерв підвищення виробництва продукції птахівництва, вивчити показники яєчної та м'ясної продуктивності курей, яких утримують у фермерському господарстві «ОАЗИС-Р» Херсонської області. Для цього було сформовано за принципом аналогів дві групи курей (по 30 голів у кожній), дослідження проводилось на птиці іспанської (голошия) породної групи й кросі «Майстер Грей».

У результаті досліджень встановлено, що іспанська (голошия) породна група має менші показники несучості (несучість на середню несучку 220 яєць) у порівнянні з кросом «Майстер Грей» (несучість на середню несучку 255 яєць), але збереженість вища (97% проти 93%).

Під час дослідження було встановлено, що кури-несучки обох груп після закінчення продуктивного періоду відкладання яєць мають ще й відносно великі м'ясні тушки, а це має чимале значення для фермерського господарства, хороші м'ясні характеристики властиві й півням. Жива маса курки іспанської породної групи становить у середньому 3,2 кг, а півня – понад 4,5 кг. Темпи зростання живої маси кросу «Майстер Грей» можна вважати досить інтенсивними, а розведення курей саме цього кросу економічно виправдано.

М'ясо-яєчні породи й кроси курей мають такі характеристики, що вигідно відрізняють їх від інших порід: високу збереженість, відмінну здатність пристосуватися до певних особливостей утримання; перевагу за показниками маси яєць і живої маси над яєчними породами; стійкість до захворювань. Для присадибних і фермерських господарств породи й кроси м'ясо-яєчного напряму продуктивності є навіть переважаючими над яєчними й м'ясними.

Ключові слова: іспанська породна група, крос «Майстер Грей», несучість, харчове яйце, фермерське господарство.

Lyubenko O.I., Savko V.U. Reserves for increasing poultry production under the conditions of farms

The article presents the results of a study on the effectiveness of the use of meat and egg crosses in the conditions of farms to obtain food eggs and chicken meat. The low egg production indicator of homestead hens is associated with many reasons, which can be divided into two large groups. The first reason depends on the livestock itself, that is on the quality characteristics of laying hens. The second is related to the conditions of feeding and keeping of birds.

The aim of our work was to investigate the effectiveness of the use of meat and egg crosses in homesteads and farms as a reserve to increase the poultry production, to study the egg and meat productivity indicators of hens kept on the farm "OASIS-R" of the Kherson region. For this purpose, two groups of hens (30 heads in each) were formed on the principle of analogues, the study was conducted on birds of the Spanish (bare-necked) breed group and the cross "Master Gray".

Studies have shown that the Spanish (bare-necked) breed group has lower egg-laying rates (220 eggs per an average laying hen) compared to the cross "Master Gray" (255 eggs per an average laying hen), but the safety rate is higher (97% vs. 93%).

During the study, it was found that laying hens of both groups after the end of the productive period of egg laying also have relatively large meat carcasses, which is of considerable importance for the farm; good meat characteristics are common for roosters. The live weight of the Spanish (bare-necked) breed group hens is on average 3.2 kg, and of roosters – more than 4.5 kg. The growth rate of the live weight of cross “Master Gray” can be considered quite intense, and breeding of this cross hens is economically justified.

Meat and egg breeds and crosses of chickens have the following characteristics that favorably distinguish them from other breeds: high safety rate, excellent ability to adapt to certain keeping features; advantage in indicators of egg weight and live weight over egg breeds; resistance to disease. For homesteads and farms, meat and egg breeds and crosses are even more preferred than egg breeds and meat breeds.

Key words: Spanish breed group, cross Master Gray, egg laying, table egg, farm.

Постановка проблеми. В Україні найпоширенішими суб'єктами малого підприємництва в аграрному секторі є фермерські господарства, особисті селянські господарства (прототип сімейного фермерського господарства) та фізичні особи – підприємці. Фермерські господарства мають різні напрями спеціалізації, проте більшість з них займається виробництвом рослинницької продукції, питома вага фермерських господарств у загальній структурі виробництва продукції у 2020 році становила 8,7% (у тому числі продукції рослинництва – 11,2%, тваринництва – 2%). Станом на липень 2021 року в аграрному секторі нараховувалося 48,438 тис. фермерських господарств, у 2013 році зареєстрували рекордну кількість фермерів – 49,1 тис. До 2015 року їх кількість зменшилася на 11%. Починаючи з 2015 року та до 2021 року спостерігається позитивна тенденція зростання, майже на 11% або 4714 фермерських господарств [1, с. 34].

Вирощування зернових і технічних культур є основною спеціалізацією більшості фермерських господарств, ними вирощується достатня кількість зернових культур, що дає змогу займатися виробництвом продукції птахівництва, зокрема виробництвом харчового яйця та м'яса курей як для задоволення свої потреб так і для продажу.

На території України наявна велика кількість порід, сучасних кросів курей різного напрямку продуктивності як вітчизняної селекції, так і іноземної, вони відрізняються за рівнем несучості, життєздатності, пристосованості до умов утримання, резистентністю до хвороб, зробити вірний вибір у такому різноманітті і вибрати те, що найбільш підходить для конкретного господаря (фермера), досить важко. Економічна ефективність утримання курей-несучок в умовах присадибних та фермерських господарств залежить від багатьох факторів: генетичний потенціал птиці, організації годівлі та утримання птиці, ринку збуту продукції та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні ринок України пропонує нашим фермерам велику кількість кросів, таких як «Хай-Лайн» білий і коричневий із США, «Шейвер» із Канади, «Іза браун» від компанії «Іза-Хаббард», «Декалб» із Голландії, «Ломан коричневий» із Німеччини, «Тетра СЛ» з Угорщини та багато інших. Це високопродуктивні яєчні кроси. Господарства, які працюють з цими кросами, реалізують населенню тільки гібридних курочок, які дають за рік по 290–305 яєць, але слід мати на увазі, що ці кроси створювались за кордоном в ідеальних умовах годівлі й утримання, які здебільшого відрізняються від тих умов, за яких утримується птиця в приватному секторі [2, с. 34].

На сьогодні найбільшого розповсюдження набувають м'ясо-яєчні породи, популяції, кроси курей: полтавська глиняста, род-айленд червоний м'ясо-яєчний та адлерська срібляста [4, с. 34]. Розібратися та вибрати породу чи крос, напрямок продуктивності, ось що цікавить господаря приватного та фермерського господарства.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити резерви збільшення виробництва продукції птахівництва в умовах фермерських господарств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Баланс яєць у господарствах населення України у 2018 році свідчить, що за регіонами в цьому сегменті відбувається більш рівномірний розподіл, виділені найбільші регіони за обсягами реалізації, в яких показник перевищує 50 млн штук. Значно відрізняється структура використання продукції у господарствах населення, які значну частину вироблених яєць споживають всередині господарства, їх ринкова орієнтованість складає лише 10%, запаси на кінець року мінімальні. Господарства населення споживають більше 80 % вироблених харчових яєць (у 2018 році – 87% – 11 624 млн штук), крім того, 341,6 млн штук, або 2% використовують на корм тваринам та інкубацію, тому їх ринкова частка невисока. Ця частина реалізується як надлишок на місцевих ринках, має свою нішу споживачів домашньої продукції і більш високу ціну, ніж у торговельній мережі [3, с. 34].

За 2020 рік виробництво харчових яєць в Україні зменшилося на 2,9% у порівнянні із 2019 роком. За 2020 рік в Україні було одержано 16,19 млрд яєць свійської птиці, у тому числі сільськогосподарські підприємства одержали 8,94 млрд яєць (на 4,5% менше), господарства населення – 7,25 млрд (на 0,9% менше). Найбільше яєць за минулий рік одержали у Київській області – 3,47 млрд штук (на 4,7% більше, ніж за 2019 рік), на другому місці – Хмельницька (973,0 млн штук; на 5,3% менше), на третьому – Донецька (933,1 млн штук; на 4,9% більше) області.

Найменші обсяги виробництва яєць за 2020 рік продемонстрували Луганська (70,2 млн штук; на 3,7% менше, ніж за 2019 рік), Одеська (175,1 млн штук; на 14,4% менше) та Миколаївська (201,6 млн штук; на 26,8% менше) області.

Важливим показником економічної ефективності виробництва яєць та м'яса птиці в присадибних та фермерських господарствах є продуктивність птиці. Для курей-несучок продуктивність характеризується річною несучістю однієї курки-несучки. В умовах фермерського господарства «ОАЗИС-Р» нами було проведено порівняння продуктивних показників іспанської (голошия) породної групи та кросу «Master Gray», ефективність використання двох груп курей м'ясо-яєчного напрямлення представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Економічна ефективність використання курей м'ясо-яєчного напрямлення курей в умовах фермерського господарства «ОАЗИС-Р»

Показник	Групи	
	Іспанська породна група	Крос «Master Gray»
Кількість голів у групі на початку досліджу, голів	30	30
Кількість голів у групі на кінець досліджу, голів	29	27
Отримано яєць всього, шт.	6380	6885
На середню несучку, шт.	220	255
Витрати корму, всього, кг	1135,6	1053,4
Конверсія корму на 10 яєць, кг	1,78	1,53
Вартість корму, грн.	13627,2	12640,8
Виручка від реалізації, грн.	15950	17212,5
Чистий прибуток, грн.	2322,8	4571,7
Рентабельність, %	17,04	36,1

Продуктивність сільськогосподарської птиці виступає одним з головних показників ефективності, тому що рівень продуктивності і впливає майже на всі інші показники: із зростом продуктивності зменшуються витрати кормів на один десяток яєць, затрати праці, собівартість одного десятка яєць, а із зниженням продуктивності ці показники збільшуються. Продуктивність однієї курки-несучки в свою чергу залежить від породного складу, стану здоров'я птиці, строків використання курей-несучок, вікової структури стада, якості кормів, годівлі та поїння, умов утримання, догляд тощо.

Крос курей «Майстер Грей» є кросом м'ясо-яєчного напрямку, це досить рідкісне явище, так як крос, як правило, відносяться тільки до яєчного або м'ясного напрямку продуктивності. Необхідно зазначити, що в умовах фермерського господарства «ОАЗИС-Р» Бериславського району поголів'я курей кросу «Майстер Грей» вирощують протягом трьох років, за період вирощування кури-несучки мають високі показники несучості (несучість однієї курки-несучки за рік становила 255 яєць), після 12 місячного періоду використання поголів'я курей зберігає хороші показники живої маси, м'ясо яких відрізняється відмінними смаковими якостями. Фермерське господарство для задоволення внутрішньогосподарських потреб господарства (отримання харових яєць та якісного м'яса) утримує в своєму господарстві саме цей крос, рівень рентабельності вирощування саме цього кросу становить 36,1%. Поголів'я курей кросу «Майстер Грей» сіро-білого забарвлення. В оперенні спостерігається постійне чергування білого та сірого пір'я. Більш темне забарвлення чітко проглядається навколо шиї, утворюючи намисто, а також на хвості, краях крил. На животі та спині забарвлення досить світле, хвіст не надто великий, навіть у дорослих півнів, що наближає їх зовнішній вигляд до бройлерів. Характеристика продуктивності кросу дуже висока, несучки починають нестися вже в 4 місяці, що вкрай рідко навіть для яєчних кросів. За три роки утримання кросу у господарстві максимальна несучість досягала 268 штук яєць за рік, стандарт кросу до 300 яєць, від окремих рекордсменок можна отримати до 340 яєць за рік, що ставить їх врівень з кращими кросами яєчного напрямку продуктивності. Маса яєць також дозволяє птиці змагатися з яєчними гібридами, середня маса яєць близько 70 грамів. Показники м'ясної продуктивності у птиці також високі, самочки в умовах господарства досягають живої маси 3,5 кг, а півники 5,2 кг. М'ясо, отримане від птиці, відрізняється соковитістю і низьким вмістом жиру, смакові якості його дуже високі.

М'ясо-яєчний крос «Майстер Грей» відрізняється особливою невибагливістю і його легко утримувати в приватному господарстві без створення спеціальних, складних умов. Головними перевагами зазначеного кросу птиці є: швидкий ріст; висока несучість; відмінні смакові якості м'яса; ранній початок несучості; великий розмір яєць; висока збереженість; привабливий зовнішній вигляд. Необхідно відзначити деякі мінуси цього кросу, а саме схильність до ожиріння та птиця не пристосована до умов утримання з низькою температурою, при якісно обладнаному приміщенні та збалансованій годівлі ці недоліки кросу не складають суттєвих проблем.

Крос курей «Майстер Грей», що з'явилися відносно недавно, вже встигли сподобатися багатьом господарям присадибних та фермерських господарств, вони відрізняються високою продуктивністю і приємною зовнішністю, що важливо для більшості птахівників-аматорів.

У фермерському господарстві «ОАЗИС-Р» уже понад десять років утримують на подвір'ї іспанську (голошию) породна група курей. Шия птиці цієї породи

абсолютно позбавлена пір'я, а шкіра голови і шиї має червоний колір, необхідно відзначити, що в умовах господарства проводиться інкубація для отримання молодняку, який вилуплюється вже без пір'я і тому є точною копією своїх батьків. Гребінь у дорослих особин, а особливо у півнів, у вигляді капелюшка, прикрашає голову і має насичений червоний колір. Колір очей цих курей - червоно-коричневого кольору і тому гармонійно доповнює дивовижний образ. Хвіст курей хоч і невеликий, але пишний і піднятий вгору. Саме ці кури полюбилися господарю фермерського господарства, так як вони мають незвичайна зовнішність, що дозволяє використовувати птицю і як декоративну та ще й мають високу продуктивність. Гола шия – генетична особливість, закладаються ще в процесі ембріонального розвитку птиці. Курчата, вилупившись, вже мають ознаку породи і на їх шиях відсутня пух. На голові кури мають острівцеві пір'я, який виглядає як зачіска. З боку грудей біля основи шиї птиці мають пишне пухова оперення, схоже на жабо.

Іспанську породну групу курей можна зустріти рідше за інших на фермах, це можна пояснити тим, що багато птахівники вважають голу шию швидше дефектом, ніж прикрасою. Відхилення від стандартів породи вважаються значними дефектами, і такий птах виключається з племінного розведення. Таку породу заводять лише ті фермери, які здатні оцінити оригінальність цієї породи. Продуктивність у цих курочок не дуже висока (середня несучість становить 220 яєць за рік), проте птиця має високі показники збереженості та високі відтворювальні якості, тому заради отримання якісного інкубаційного яйця є сенс розводити дану породну групу в умовах господарства. За допомогою онлайн-калькулятора [5] нами було проведено розрахунок економічної інкубації 6 380 яєць, саме рівень рентабельності виробництва складає 29,2%. Водночас господарство можна отримати на одне інкубаційне яйце 1,2 грн прибутку (рис. 1).

Економіка інкубації яєць

1. Закладено яєць на інкубацію шт.
2. Закупівельна вартість інкубаційного яйця грн
3. % кондиційних курчат від закладених яєць %
4. Інкубаційні яйця в структурі собівартості % %
5. Вартість 1 курчати грн

Одиниця грошей Розрахувати

Примітка:
1. Для нового розрахунку необхідно змінити вихідні значення в полях (цифри й літери) !!!
кнопку Розрахувати

2. Кнопка С - зчитати таблицю результатів

Розрахункові показники:

	С
Отримано кондиційних курчат	4849 шт.
Вартість інкубаційних яєць	22330,00 грн
Повна собівартість виробництва	26270,50 грн
Собівартість 1 курчати	5,42 грн
Прибуток на 1 курча	1,58 грн
Прибуток на 1 закладена в інкубацію яйце	1,20 грн
Виторг від реалізації курчат УСЬОГО	22941,60 грн
Прибуток від реалізації добових курчат УСЬОГО	7671,01 грн
Рентабельність виробництва	29,2 %

© 2019 г. For Poultry. Іщенко Ю.Б.

Рис. 1. Розрахунок економічної ефективності інкубації яєць іспанської (голошия) породи групи

Відтворювальні здатності птиці пов'язані з інкубаційними якостями яєць, які характеризуються запліднюваністю яєць, виводимістю яєць, вивід молодняку. М'ясо-яєчні кури іспанської породи групи можна з упевненістю назвати універсальними, вони являють собою справжню знахідку для фермера.

Кожен птахівник хоче взяти кращу породу курей м'ясо-яєчного напрямку, але яка з них стане кращою для конкретного власника пташиного двору залежить тільки від його уподобань. Хтось хоче, щоб птиця радували око, комусь цікаві виключно продуктивні характеристики. При виборі породи чи кросу потрібно враховувати свої інтереси та район проживання. М'ясо-яєчні породи курей для виробництва харчових яєць та м'яса в наш час спеціалізованими птахівничими підприємствами не використовуються через їх меншу продуктивність у порівнянні з птицею яєчних та м'ясних кросів, їх розводять лише в деяких племінних репродукторах другого порядку для забезпечення фермерських та присадибних господарств добовим молодняком. Фермерські та присадибні господарства охоче розводять курей саме м'ясо-яєчні порід та кросів через їх невибагливість до умов утримання та годівлі. Найбільшого розповсюдження набули такі м'ясо-яєчні породи та популяції курей: полтавська глиняста, род-айленд червоний м'ясо-яєчний та адлерська срібляста.

Висновки і пропозиції. Сучасний ринок харчових яєць характеризується високим рівнем концентрації виробництва у секторі підприємств промислового утримання птиці, що вимагає підтримки конкуренції з боку малих і середніх підприємств, фермерських господарств. Саме утримання курей кросу «Майстер Грей» м'ясо-яєчного напрямку продуктивності в фермерських господарствах дасть змогу задовільнити сучасного господаря (фермера), адже ця птиця відрізняється високою несучістю, м'ясною скоростиглістю та інтенсивністю росту, харчовими якостями м'яса та високим рівнем збереженості. М'ясо-яєчні курей іспанка (голошия) можна з упевненістю назвати універсальними, вони являють собою справжню знахідку для сучасного фермера, на відміну від яєчних або м'ясних видів, такі курочки практично не доставляють додаткових клопотів господарям, прекрасно адаптуються і невибагливі до годівлі, також представники цієї породної групи стримана і спокійна птиця та мають чудову стійкість до хвороб, мають високу відтворювальну здатність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Аверчева Н.О. Напрями ефективного формування техніко-технологічної бази фермерських господарств. *Агроевіт.* 2020. № 23. С. 34.
2. <http://hdl.handle.net/123456789/5256>
3. Катеринич О.А., Бондаренко Ю.В., Богатырь В.В. Борковские мясо-яичные куры – птица для фермерских и приусадебных хозяйств. *Птахівництво* : міжвід. темат. наук. зб. Харків, 2003. Вип. 53. С. 70–75.
4. Аверчева Н.О. Сучасні аспекти розвитку ринку харчових яєць. *Агроевіт.* 2020. № 10. С. 34. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/4763>.
5. Ведмеденко О.В. Ефективність використання родинних форм різних кросів для створення курей м'ясо-яєчного напрямку продуктивності. URL: scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=2RF189YAAAAAJ&citation_for_view=2RF189YAAAAAJ:UebtZRa9Y70C.
6. Розрахунок прибутку від інкубації яєць птиці – онлайн калькулятор для інкубаторію. *Poultry Market. Птахівництво України і світу | менеджмент, аналітика, реформи, стандарти.* URL: <http://market.avianua.com/?p=4327>.